

Sveriges Författarförbund - Sveriges Dramatikerförbund - Svenska Journalistförbundet - Sveriges Läromedelsförfattares Förbund - Konstnärernas Riksorganisation - Föreningen Svenska Tecknare - Föreningen Sveriges Konstantverkare och Industriformgivare - Svenska Fotografers Förbund - Föreningen Svenska Tonsättare - Föreningen Svenska Kompositörer av Populärmusik - Federationen Svenska Musiker - Svenska Teaterförbundet - Svenska Regissörsföreningen - Oberoende Filmars Förbund - Unionen - klubbarna vid Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion

KLYS

Konstnärliga
och Litterära
Yrkesutövares
Samarbets-
nämnd

Stockholm den 24 september 2014

Regionförbundet i Kalmar län
Att: Maria Agestam
Box 762
391 27 Kalmar

KLYS synpunkter på remissutgåvan av regional kulturplan för Kalmar län 2015-2017

KLYS har tagit del av Kalmar läns förslag till kulturplan för 2015-2017 och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter.

Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – företräder via sina 15 medlemsorganisationer ca 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t ex kulturpolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet.

KLYS utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i den nationella kulturpolitiken. Samverkansmodellens inträde i den svenska kulturpolitiken har, förutom ett nytt sätt att fördela statliga bidrag till regional kulturverksamhet, inneburit en etablering av en ny kulturpolitisk karta där samverkan och dialog på alla plan är satt i fokus: mellan stat, region och kommun och där också det professionella kulturlivet och civilsamhället ska delta i dialogen.

Enligt förordningen ska de regionala kulturplanerna tas fram ”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället”. Att använda sig av professionella kulturskapare som experter på sitt konstområde är ett utmärkt sätt att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter, att utveckla diskussionen om kulturskaparnas villkor och att formulera en regional konstnärspolitik.

Formen för samråd väljer regionen själv. KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form, d v s att det finns en kontinuitet och långsiktiga strategier för att involvera professionella kulturskapare i dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning. KLYS verkar också för att mindre samråd, där yrkesverksamma kulturskapare bidrar som experter, arvoderas. Vi har för ändamålet tagit fram särskilda arvodesrekommendationer från KLYS. Se bilaga.

Bland KLYS viktigaste frågor, som även gäller arbetet med regionala kulturplaner och samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare. KLYS bevakar också hur konstnärlig kvalitet och förnyelse får utrymme, hur mångfalden inom kulturen främjas samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag.

Här nedan följer en sammanfattning av KLYS mest centrala bevakningsområden, när det gäller regionala kulturplaner och regional kultur- och konstnärspolitik:

Grundläggande värden

- Hur bevakar kulturplanen kulturens egenvärde och balansen mot aspektpolitik?
- Bidrar den här satsningen till konstnärlig kvalitet och förnyelse?
- Hur arbetar regionen med principen om armlängds avstånd?
- Hur arbetar regionen med att främja mångfald inom kulturen?

Kulturskapares villkor

- Vilka förutsättningar skulle behövas för att professionella kulturskapare inom alla konstområden skulle kunna verka i regionen? Hur formuleras regional konstnärspolitik i regionen?
- Vilka målsättningar formulerar regionen utifrån betydelsen av rimliga avtal och ersättning till kulturskapare för deras arbete?
- Hur kan regionalt verksamma kulturskapare stödjas med kompetensutveckling och vidareutbildning. Hur kan man stödja de redan yrkesverksamma som vill vara kvar i regionen?
- Hur diskuterar och synliggör regionen skillnaden i villkor mellan yrkesutövande och ideella utövare?
- Vilka stödfunktioner finns för professionella kulturskapares företagande i regionen?
- På vilka sätt kan regionen och dess kommuner integrera kulturskapare som självklar samarbetspart?

Kulturell infrastruktur

- Hur ser utbudet ut av lokaler för mötesplatser och arbetsplatser i regionen? D.v.s. replokaler/verkstäder/träningslokaler/inspelningsstudios. Vad kan byggas ut, förstärkas lokalt och eller regionalt?
- Vilken strategi formulerar regionen i sin kulturplan angående samspelet mellan institutioner och det fria kulturlivet?
- Vad har regionen för utvecklingsmål för regionöverskridande verksamhet?
- Hur planerar regionen att arbeta med och utveckla nationella och internationella samarbeten?

Generella utgångspunkter och kulturplanens disposition

Kalmar läns kulturplan gäller för tre år, från 2015 till och med 2017. Planen följer den regionala utvecklingsplanen RUS och inleds med en kulturpolitisk vision som KLYS ser positivt på. Man uppvisar goda intentioner, formulerar flera konkreta målbilder för kulturlivet och uttrycker bland annat en önskan om att "länet kunde ha fler avlönade kulturarbetare".

Det tilltalande anslaget till trots påvisar emellertid redan innehållsförteckningen i sig att det finns brister i Kalmars kulturplan. Vid en genomläsning ger rubriksättning och upplägg ett ganska rörigt intryck. Somligt innehåll upprepas medan annat aldrig utvecklas djupare. I genomgången av de konstnärliga verksamhetsområdena är vissa rubriker felplacerade, som t.ex. "Bild- och formkonst" under "Museiverksamhet", och "Dans" under "Konst och kulturfrämjande verksamhet", ett avsnitt separerat från övrig scenkonst i framställningen. Man väljer också att blanda underrubriker som gäller verksamhetsområden med rubriker som gäller institutioner, vilket ger upphov till en viss oklarhet.

Bibliotek och litteratur är i denna kulturplan placerade i samma avsnitt. Enligt Kulturrådets uppdatering av konstområden i samverkansmodellen är litteratur och läsförmedling ett separat konstområde från 2015.

Begrepp och definitioner

De för KLYS relevanta ämnesspecifika begrepp och definitioner man använder sig av i Kalmar läns kulturplan är skiftande, vilket skapar otydlighet. KLYS skulle gärna se att man renodlar begrepps användningen och är mer konsekvent när man talar om kulturlivets yrkesutövare. Uttrycket "fria aktörer" liksom begreppet "kulturarbetare" som nämns i inledningen kan bli missvisande och KLYS ser helst att man överlag byter ut det mot "professionella kulturskapare" eller "konstnärligt yrkesverksamma". Begrepp som "professionella utövare" (s.11) blir tvetydigt och bör även det bytas ut mot de ovan nämnda.

KLYS noterar att begreppet mångfald används entydigt för etnisk mångfald som relaterar till integrationsfrågor. En viss del av mångfaldsbegreppets kulturlivsaspekt kommer i fokus under rubriken "Internationell och interkulturell samverkan och utveckling", men KLYS efterlyser en utveckling av redogörelser för det specifika begreppet kulturell mångfald.

Samråd med professionella kulturskapare

När det gäller samråd med kulturlivet i länet överlag saknar KLYS en beskrivning av förfarandet. Man nämner bara i förbigående i inledningen att man tagit fram planen "i samverkan genom samtal" med bl a kommuner, kulturorganisationer, föreningar och det man kallar "fria aktörer". KLYS beklagar att man utelämnat vidare redogörelser för eventuella dialoger med länets fristående professionella kulturutövare. Dessutom vore det önskvärt med en kort genomgång av hur samrådsprocesserna gått till, samt för hur man planerar för konstområdesövergripande kartläggning av behoven hos de professionella kulturskaparna i regionen.

KLYS skulle helst se att Kalmar län under arbetet med framtida kulturplaner inrättar ett kulturskaparråd med både representanter för kulturinstitutionerna och regionens fria professionella kulturskapare från alla de olika konstområdena. Fria kulturskapares medverkan i rådet bör då arvoderas enligt den modell som KLYS förespråkar. Jämför hur man i den formella regionala dialogprocessen infört kulturskaparråd i t.ex. Uppland och Jämtland/Västernorrland. Den sistnämnda kan tjäna som inspiration till eventuella framtida interregionala dialogsamarbeten mellan Kalmar och närliggande regioner.

Kulturpolitiska utgångspunkter

Det vore önskvärt om Kalmar i sin kulturplan på ett mer strukturerat och djuplodande sätt utvecklar det man säger i den inledande kulturpolitiska visionen i dokumentet. Nu nöjer man sig med att konstatera de nationella kulturpolitiska målen som ramverk för regionens kulturpolitiska arbete. KLYS skulle emellertid välkomna en mer regionalpolitiskt specifik genomgång av hur Kalmar län applicerar de nationella målen på sin egen kulturpolitik, där man beskriver länets konstnärspolitiska hållning, sin syn på konstens egenvärde i förhållande till aspektpolitiska avvägningar samt utförligare analys av regionens arbete med upprätthållande av principen om armlängds avstånd mellan politik och kulturliv.

Kultursamverkansmodellen har generellt sett bidragit till ett mer engagerat samtal om de enskilda kulturskaparnas betydelse samt att kulturområdet har fått en tydligare plats inom det regionala utvecklingsarbetet. Det är en utveckling som KLYS vill se i alla regioner, och är enligt KLYS en av de mer värdefulla effekterna av kultursamverkansmodellens införande.

Regional kultur – prioriteringar och mål

Man påpekar i sin inledning att Kalmar läns två föregående kulturplaner haft kulturarv, barn och unga samt tillgänglighet som politiska mål. KLYS finner att även denna tredje kulturplan har kulturarv och arkivverksamhet högt upp på agendan, liksom kultur för unga och tillgänglighetsfrågor/kulturell infrastruktur. Detta är naturligtvis behjärtansvärda ambitioner, men de för KLYS centrala konstnärspolitiska frågorna lyser med sin frånvaro i Kalmar läns kulturplan. Begreppet konstnärlig kvalitet tas endast upp knapphändigt under rubriken "Kvalitet".

Regionförbundet i Kalmar län har föreslagit en certifiering av "personer inom konst och kultur som ska möta skola eller omsorg" för att "garantera att de är kvalificerade och utbildade att möta barn/ungdomar, äldre eller sjuka". Det låter vällovligt, men att de yrkesverksamma kulturskapare som KLYS företräder via sina medlemsorganisationer skulle behöva fortbildas för att möta särskilda publikgrupper finner KLYS varken rimligt eller nödvändigt. Professionella musiker, skådespelare, artister etc. har i de allra flesta fall både relevant utbildning och yrkeserfarenhet för att kunna anpassa sitt yrkesutövande efter förutsättningar och behov på plats i t.ex. skolor, på sjukhus och ålderdomshem. KLYS har förstås respekt för eventuella synnerliga skäl för certifiering i enskilda fall, men finner en regelmässig certifiering problematisk för ett levande och varierande regionalt kulturliv

liksom en öppen och dynamisk regional arbetsmarknad för kulturskapare.

I det inledande visionsavsnittet framförs tanken på att varje kommun i länet skulle få ett länsövergripande ansvar för ett särskilt kulturområde. KLYS välkomnar denna idé som ett sätt att pröva att stärka den regionala kulturens position i samhället både lokalt och på länsnivå. Det kan finnas vissa risker med polarisering av konstområden men det är värt att utveckla idén för en konkret implementering och utvärdering.

Av kulturplanens prioriterade områden är scenkonsten det enda kulturområde som nämns. Detta är i KLYS perspektiv alltför snävt och signalerar att man i Kalmar län på det stora hela är nöjda med det regionala arbetet inom övriga konstområden, vilket KLYS ställer sig frågande till.

Kulturskarpares villkor och regional konstnärspolitik

KLYS efterlyser ett specifikt avsnitt i kulturplanen om kulturskarpares villkor i Kalmar län. Här bör man beskriva hur länet arbetar konstnärspolitiskt för att upprätthålla och utveckla förutsättningarna för frilansande professionella kulturskapare att långsiktigt kunna arbeta och försörja sig på regional basis.

Det vore önskvärt om länet för ett sådant avsnitt i kulturplanen utgick från den viktiga kopplingen mellan kulturskarpares villkor och de nationella kulturpolitiska målen om främjande av konstnärlig kvalitet och förnyelse samt om att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället.

KLYS vill understryka behovet av en regional policy som kan stödja yrkesverksamma kulturskapare, inte minst när det gäller ersättningar och arvoden. Här kan KLYS arvodesrekommendationer i "Att ta betalt" tjäna som vägledning. Se bilaga till detta remissyttrande.

En god återväxt av yrkesverksamma kulturskapare är en förutsättning för ett mångsidigt utbud av kvalitativ kultur i regionen.

Synpunkter gällande de specifika konstområdena

Professionell teater-, dans- och musikverksamhet

Generellt är det viktigt att på scenkonstområdet uppmärksamma att när de offentliga anslagen inte förmår hålla jämna steg med pris- och löneökningar hotas möjligheterna att behålla den höga kvaliteten och omfattningen på verksamheterna, samtidigt som utrymmet för förnyelse och utveckling krymper.

Ett centralt område för scenkonsten som bör ges ökad uppmärksamhet är arbetet med kompetensutveckling. Detta är idag begränsat såväl inom institutioner som inom det fria kulturlivet. KLYS välkomnar Kalmar läns samarbete med Kalmar kommun och ambitionen att

utveckla samarbetet inom Scenkonst sydost, men saknar formuleringar i kulturplanen som pekar på samverkande insatser för kompetensutvecklingen inom scenkonsten i länet.

För att scenkonsten ska kunna möta sin publik krävs ett väl utvecklat arrangörsstöd och ett aktivt publikarbete. Tidigare fungerande modeller för att förmedla föreställningarna med hjälp av till exempel kultursekreterare har i olika regioner rustats ner. Detta har medfört färre föreställningar och ökade kostnader för administration och resor. Att stärka arrangörsledet är därför en strategisk fråga som KLYS hoppas att Kalmar län tar fasta på i kommande planperiod.

Litteratur

Förutsättningarna för litteraturen som konstform i länet ser på det stora hela positivt ut och KLYS välkomnar formuleringarna i kulturplanen på området. Skapande skola-projekt har t.ex. fungerat bra, många författare har varit anlitade. Men KLYS har fått signaler om en oro för följderna av eventuellt ytterligare nedskärningar av kulturbudgeten. Särskilt bekymmersamt ser det ut för biblioteken i länet. I exempelvis Västerviks kommun har drygt tio filialer lagts ned och ersatts av bokbussar som har lånats in från Oskarshamn. Bokbussverksamheten fungerar dock mycket bra och bör trots allt gärna lyftas fram som en positiv lösning. KLYS farhågor är emellertid att filialnedläggningen leder till minskat antal scener för författarframträdanden och därmed färre arvoderade uppläsningar och föreläsningssupplett för författare i länet, något som dessutom hämmar läsfrämjandet i sig.

KLYS och Författarförbundet ställer sig kritiska specifikt till avsaknaden av satsningar på internationella kontakter och fristadsförfattare i Kalmar län. I övrigt är sista punkten i avsnittet om litteratur om att kartlägga författarna i området lovvärt. Frågan är bara hur man tänker sig utföra kartläggningen rent praktiskt. Det ska understrykas att också översättarna ska inkluderas i detta sammanhang.

KLYS skulle gärna se att Kalmar i sin kulturplan också tar upp konstområdet dramatik och eventuellt kartlägger länets dramatiker och deras förutsättningar för att verka i länet.

Konst- och kulturfrämjande verksamhet

62 procent av konstnärerna i Kalmar län har en månadsinkomst på 13 300 kronor eller mindre, vilket kan jämföras med den genomsnittliga månadsinkomsten i länet som enligt SCB var 20 428 kronor (år 2012). Detta innebär att majoriteten av konstnärerna i Kalmar har svårt att livnära sig på sin verksamhet. Cirka 22 procent av yrkeskåren uppger att de tvingats tacka nej till att medverka i en utställning för att de inte har haft råd. Nästan åtta av tio konstnärer har vid något tillfälle inte fått utställningsersättning vid utställningar.¹ KLYS önskar se en längre diskussion om konstens betydelse i kulturplanen där en konkret åtgärdsplan lyfts fram.

¹ Se KRO/KIF:s rapport "Utsikt från ateljéerna: Länsvisa undersökningar" (2014).

Det är mycket positivt att Kalmar utarbetar en policy för offentlig konst. KLYS har tagit del av remissutgåvan och imponeras över länets ambitioner. Att riktlinjernas syfte är att höja statusen för inköp och hantering av lös och offentlig konst är glädjande. Beträffande regionens arbete med enprocentsregeln skulle vi gärna vilja se en årlig uppföljning av hur enprocentsregeln har använts för ny-, om- och tillbyggnader av offentliga fastigheter och offentlig infrastruktur, då detta sällan redovisas samlat. Samma sak gäller MU-avtalets tillämpning.

Trots att detta kapitel benämns "bild- och formkonst" saknar KRO/KIF prioriteringar avseende formkonstområdet. Konsthantverkarna och formgivarna har blivit förbisedda vilket vi finner mycket olyckligt. Vi anser därför att konsthantverkarna bör omnämnas i kulturplanen.

KLYS föreslår att:

- Kalmar län utarbetar en handlingsplan för hela bild- och formområdet i dialog med konstlivet och de professionella konstnärerna. Den bör ta ett samlat grepp på bild- och formkonsten och ta avstamp i länets specifika förutsättningar. En viktig del i handlingsplanen skulle vara dokumentet "Offentlig konst i Kalmar län".
- Att professionell bild- och formkonst skrivs in som prioriterat område.
- En plan för hur MU-avtalet kan implementeras på regional såväl som kommunal nivå bör upprättas.
- Enprocentsregeln ska tillämpas vid samtliga offentliga ny-, till-, och ombyggnationer, även i regionens och kommunernas bolags byggande av infrastruktur och fastigheter.
- Länet erbjuder sina och kommunernas kulturpolitiker, tjänstemän och utställningsarrangörer en workshop om MU-avtalet, åtminstone vartannat år. Detta bör budgeteras.
- Länet erbjuder sina och kommunernas kulturpolitiker, tjänstemän, offentliga och privata fastighetsägare och byggherrar en workshop om enprocentsregeln för konstnärlig gestaltning, åtminstone vartannat år. Detta bör budgeteras.
- Att länet årligen ska redovisa när och hur MU-avtalet (både utställnings- och medverkanssättningen) och enprocentsregeln för konstnärlig gestaltning har tillämpats.
- Det budgeteras för en stödfunktion för kommunernas arbete med enprocentsregeln för konstnärliga gestaltning av offentliga miljöer.
- Hur länet avser satsa på konsthantverket.

Filmkulturell verksamhet

På filmområdet belyses enbart det regionala resurscentrumet Reaktor sydost, som är en interregional medlemsförening för Blekinge, Kronoberg och Kalmar län. Reaktor sydosts verksamhet är en mycket bra generell stödstruktur för det regionala filmlivet, framförallt för skolsamarbeten och stöd till unga oetablerade filmare, men KLYS saknar i kulturplanen något avsnitt eller åtminstone några formuleringar angående länets regionalpolitik gällande förutsättningarna för att vara fritt verksam som professionell filmare i länet.

Sammanfattande synpunkter

Det bestående intrycket av Kalmar läns kulturplan är att dokumentet i sig är rörigt i sitt upplägg jämfört med flera andra regioners kulturplaner som KLYS tagit del av. Kulturplanen hade behövt en tydligare struktur där regionens definition av de centrala kulturpolitiska begreppen skärskådats utförligare och regionala konstnärpolitiska villkor och strategier för de rubricerade åren konkretiserats mer konstområdesspecifikt.

När det gäller konstområdena finns det en proportionerlig obalans i innehållet i planen. Lika mycket som man fokuserar kulturarv och arkivverksamhet hade Kalmar i sin plan kunnat redogöra för övriga områden.

I KLYS perspektiv är det anmärkningsvärt att man i en regional kulturplan redogör så detaljerat för konsulenternas förutsättningar samtidigt som man utelämnar redogörelser för villkoren för att bo och verka som professionell kulturskapare i regionen.

På det stora hela vittnar Kalmar läns kulturplan om en insikt om kulturens betydelse för samhället och regionen. KLYS skulle emellertid önska en starkare betoning av konstens och konstpolitikens roll i länet och mer konkretiserade arbetsmetoder för att bygga ett rikt regionalt konstliv av hög kvalitet och göra Kalmar län till en attraktivare plats för yrkesverksamma kulturskapare att verka, utvecklas och bo i, än vad det redan är. Här tror KLYS att en ökad interregional samverkan på flera plan inom kultursektorn skulle ha goda synergieffekter för främjandet av inte bara Kalmar läns utan hela det sydostliga kulturlivet.

Ett sätt att ytterligare stärka de kultur- och konstpolitiska ambitionerna vore att landstingsfullmäktige eller dess styrelse knöt ett fritt kulturskaparråd till sig för diskussioner om visioner och utvecklingsstrategier. Även här skulle man kunna dra nytta av interregional samverkan.

KLYS vill slutligen tacka Regionförbundet i Kalmar län för att vi givits tillfälle att ta del av remissutgåvan av den kommande kulturplanen och inkomma med vårt yttrande.

För KLYS

Carl Liungman
Regionalpolitisk sekreterare